FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
ILMIY-AMALIY JURNAL
ISSN 3093-8694 ◆ saen.uz
2026-yil
10 (2)-son

UDK: 159.9:37.01

Pulatov Jamshid Abdumadjitovich,
Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti "Sport psixologiyasi, ijtimoiy-gumanitar va tabiiy-ilmiy fanlar" kafedrasi mudiri, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

XXI ASR PSIXOLOGIYASINI O'QITISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada XXI asr psixologiyasini o'qitishning zamonaviy tendensiyalari, xususan, ta'limni raqamlashtirish, kompetensiyaviy yondashuv, fanlararo integratsiya, interfaol metodlardan foydalanish va ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Psixologik bilimlarni o'zlashtirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni, ta'lim jarayonida nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash hamda bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, sport psixologiyasida kompyuter texnologiyalari va raqamli psixodiagnostik vositalardan foydalanishning ahamiyati, ularning sportchilarning individual-psixologik xususiyatlarini aniqlash, emotsional holatini baholash va psixologik tayyorgarligini takomillashtirishdagi imkoniyatlari asoslab berilgan. Psixologiyani o'qitish samaradorligini oshirishga qaratilgan istiqbolli yo'nalishlar va amaliy tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: XXI asr psixologiyasi, zamonaviy tendensiyalar, innovatsion pedagogik texnologiyalar, raqamli ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, fanlararo integratsiya, sport psixologiyasi, psixodiagnostika, kompyuter texnologiyalari, kasbiy kompetensiya.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПСИХОЛОГИИ В XXI ВЕКЕ

Аннотация. В статье рассматриваются современные тенденции преподавания психологии в XXI веке, включая цифровизацию образования, компетентностный подход, междисциплинарную интеграцию, применение интерактивных методов обучения и развитие научно-исследовательской деятельности. Анализируется роль современных педагогических технологий в усвоении психологических знаний, обеспечении взаимосвязи теории и практики, а также формировании профессиональных компетенций будущих специалистов. Особое внимание уделяется использованию компьютерных технологий и цифровых средств психодиагностики в спортивной психологии, в частности их возможностям в изучении индивидуально-психологических особенностей спортсменов, оценке эмоционального состояния и совершенствовании психологической подготовки. Определяются перспективные направления повышения эффективности преподавания психологии и предлагаются практические рекомендации по совершенствованию образовательного процесса.

Ключевые слова: психология XXI века, современные тенденции, инновационные педагогические технологии, цифровое образование, компетентностный подход, междисциплинарная интеграция, спортивная психология, психодиагностика, компьютерные технологии, профессиональная компетентность.

CONTEMPORARY TRENDS AND FUTURE PROSPECTS IN TEACHING PSYCHOLOGY IN THE 21ST CENTURY

Abstract. This article examines contemporary trends in teaching psychology in the 21st century, including the digitalization of education, the competency-based approach, interdisciplinary integration, interactive teaching methods, and the development of research activities. It analyzes the role of modern pedagogical technologies in facilitating the acquisition of psychological knowledge, integrating theory with practice, and developing the professional competencies of future specialists. Particular attention is paid to the use of computer technologies and digital psychodiagnostic tools in sports psychology, especially their potential for assessing athletes’ individual psychological characteristics, evaluating emotional states, and improving psychological preparation. The article also identifies promising directions for increasing the effectiveness of psychology instruction and provides practical recommendations for improving the educational process.

Keywords: 21st-century psychology, contemporary trends, innovative pedagogical technologies, digital education, competency-based approach, interdisciplinary integration, sports psychology, psychodiagnostics, computer technologies, professional competence.

KIRISH

XXI asrda psixologiya insonning psixik faoliyati, shaxsiy rivojlanishi, xulq-atvori, emotsional holatlari va ijtimoiy munosabatlarini ilmiy asosda o‘rganuvchi muhim fanlardan biri sifatida rivojlanmoqda. Globallashuv, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng tarqalishi, sun’iy intellektning rivojlanishi hamda ijtimoiy munosabatlarning o‘zgarishi inson psixikasini zamonaviy yondashuvlar asosida o‘rganish zaruratini kuchaytirmoqda. Bu jarayonlar psixologik bilimlarning mazmunini yangilash bilan bir qatorda, ularni o‘qitish metodlari va vositalarini ham takomillashtirishni talab etadi.

Psixologiyani o‘qitish faqat nazariy bilimlarni yetkazishdan iborat emas. Ushbu fan inson xulq-atvori va ruhiy jarayonlarini tahlil qilish, psixologik muammolarni aniqlash, mustaqil fikrlash, empatiya, samarali muloqot qilish va amaliy vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli zamonaviy ta’lim jarayonida psixologik nazariyalarni amaliy mashg‘ulotlar, muammoli vaziyatlar, ilmiy tadqiqotlar va raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Psixologiyani o‘qitishning zamonaviy tendensiyalari shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar, raqamli ta’lim resurslari, fanlararo integratsiya va dalillarga asoslangan bilim berish tamoyillarini o‘z ichiga oladi. Mazkur yondashuvlar tinglovchilarning mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish, bilimlarni amaliyotda qo‘llash qobiliyatini rivojlantirish va kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirishga yordam beradi.

Jismoniy tarbiya va sport sohasi mutaxassislarini qayta tayyorlash hamda malakasini oshirishda psixologiyani o‘qitish alohida o‘rin tutadi. Chunki sportchining

natijalari faqat jismoniy, texnik va taktik tayyorgarlikka emas, balki motivatsiya, diqqat, emotsional barqarorlik, stressni boshqarish va o‘zini nazorat qilish kabi psixologik omillarga ham bog‘liq. Murabbiylar va sport mutaxassislari ushbu omillarni tushunishi sportchilarning individual imkoniyatlarini aniqlash va mashg‘ulot jarayonini samarali tashkil etishda muhimdir.

Maqolaning maqsadi XXI asr psixologiyasini o‘qitishning zamonaviy tendensiyalari va istiqbollarini tahlil qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarning ta’lim samaradorligiga ta’sirini yoritish hamda sport psixologiyasida raqamli psixodiagnostika vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini asoslashdan iborat.

Maqolaning asosiy vazifalari psixologiyani o‘qitishdagi zamonaviy yondashuvlarni tavsiflash, raqamli va interfaol texnologiyalarning didaktik imkoniyatlarini aniqlash, sport psixologiyasida kompyuter texnologiyalarining o‘rnini ko‘rsatish hamda ta’lim jarayonini takomillashtirishga doir amaliy tavsiyalar ishlab chiqishni qamrab oladi.

MAVZU BO‘YICHA ADABIYOTLAR TAHLILI

Psixologiyani o‘qitish metodikasi pedagogika va psixologiya fanlarining o‘zaro bog‘liqligiga asoslanadi. Ushbu yo‘nalishda ta’lim mazmunini o‘quvchilarning ehtiyojlari va kasbiy maqsadlariga muvofiq tashkil etish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish hamda mustaqil fikrlashni rivojlantirish muhim metodik vazifalar hisoblanadi.

M. X. Djumaniyazova, N. Yu. Tajiyeva va A. R. Ismoilovaning (2025) *Pedagogik psixologiya va psixologiyani o‘qitish metodikasi* nomli darsligi psixologik bilimlarni o‘qitishning pedagogik asoslarini o‘rganishda muhim manba hisoblanadi. Mazkur yo‘nalishdagi metodik qarashlar psixologik tushunchalarni izchil o‘rgatish, ta’lim jarayonida nazariy va amaliy mashg‘ulotlar o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlash hamda tinglovchilarning bilimlarini mustahkamlash zarurligini ko‘rsatadi.

V. M. Karimova, O. E. Hayitov va N. Sh. Umarovaning (2020) ijtimoiy psixologiyaga oid darsligida shaxs va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlar, guruhiy jarayonlar, ijtimoiy ta’sir va muloqot masalalari yoritilgan. Ushbu mavzular psixologiyani o‘qitishda guruhiy munozaralar, vaziyatli topshiriqlar va amaliy tahlil usullaridan foydalanish uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

O. E. Hayitovning (2021) *Sport faoliyati psixologiyasi* nomli darsligi sportchining psixologik tayyorgarligi, motivatsiyasi, emotsional holati va sport faoliyati bilan bog‘liq psixologik jarayonlarni o‘rganishda ahamiyatlidir. Sport psixologiyasini o‘qitishda mazkur masalalarni amaliy mashg‘ulotlar bilan bog‘lash tinglovchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam beradi. Jumladan, musobaqa oldi hayajoni, diqqatni boshqarish va stressga munosabatni tahlil qilish bo‘yicha vaziyatli topshiriqlar nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkonini yaratadi.

D. M. Yoqubova va Sh. Sh. Usmanovaning (2020) jismoniy tarbiya va sport pedagogikasiga oid o‘quv qo‘llanmasi sport ta’limini pedagogik tamoyillar asosida tashkil etish masalalarini o‘rganish uchun muhim manba hisoblanadi. Ushbu yo‘nalish psixologik bilimlarni murabbiylik faoliyati, sportchilar bilan muloqot va mashg‘ulotlarni tashkil etish bilan bog‘lash zarurligini ko‘rsatadi.

Zamonaviy ta’lim amaliyotida raqamli platformalar, videomateriallar, virtual simulyatsiyalar, elektron testlar va interfaol topshiriqlardan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Ushbu vositalar psixologik hodisalarni ko‘rgazmali tushuntirish, o‘quv materiallarini individual sur’atda o‘zlashtirish va bilimlarni tezkor baholashga yordam beradi. Biroq texnologiyalarning mavjudligi o‘z-o‘zidan yuqori natijani kafolatlamaydi. Ularning samaradorligi ta’lim maqsadi, mazmuni, pedagogning metodik tayyorgarligi va tinglovchilarning individual xususiyatlariga bog‘liq.

Adabiyotlar tahlili psixologiyani o‘qitishda uchta muhim yo‘nalishni ajratish imkonini beradi: birinchisi, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish; ikkinchisi, zamonaviy raqamli va interfaol vositalardan maqsadli foydalanish; uchinchisi, o‘qitish jarayonini tinglovchilarning kasbiy ehtiyojlariga moslashtirish. Shu bilan birga, sport psixologiyasida kompyuter yordamida baholash vositalaridan foydalanish masalasi psixologik bilimlarni zamonaviy texnologiyalar bilan birlashtirish zaruratini yanada kuchaytiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqola nazariy-tahliliy xususiyatga ega bo‘lib, unda psixologiyani o‘qitishning zamonaviy tendensiyalari va istiqbollarini o‘rganishda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va tizimlashtirish usullaridan foydalanildi.

Birinchi bosqichda psixologiyani o‘qitish metodikasi, sport faoliyati psixologiyasi, ijtimoiy psixologiya va sport pedagogikasiga oid manbalar mazmuni ko‘rib chiqildi. Ushbu manbalar asosida psixologik bilimlarni o‘qitishning nazariy asoslari va amaliy yo‘nalishlari ajratib olindi.

Ikkinchi bosqichda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar, raqamli ta’lim vositalari va fanlararo integratsiya kabi zamonaviy pedagogik yondashuvlar o‘zaro taqqoslandi. Har bir yondashuvning ta’lim jarayonidagi vazifalari, imkoniyatlari va qo‘llash shartlari tahlil qilindi.

Uchinchi bosqichda sport psixodiagnostikasida kompyuter texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari nazariy jihatdan ko‘rib chiqildi. Bunda diqqat, reaksiya tezligi, xotira, emotsional holat, motivatsiya va stress bilan bog‘liq ko‘rsatkichlarni baholashga xizmat qiluvchi raqamli vositalarning o‘rni yoritildi.

To‘rtinchi bosqichda tahlil natijalari umumlashtirilib, psixologiyani o‘qitish samaradorligini oshirish va sport mutaxassislarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar shakllantirildi.

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv va nazariya bilan amaliyot birligini ta’minlash tamoyillari tashkil etdi. Maqolada mustaqil eksperimental yoki empirik tadqiqot o‘tkazilmagan. Shu sababli keltirilgan natijalar nazariy tahlil va mavjud manbalarni umumlashtirishga asoslanadi.

NATIJALAR

Nazariy tahlil natijalari XXI asr psixologiyasini o‘qitishda ta’lim mazmuni, pedagogik metodlar va baholash vositalarini o‘zaro uyg‘unlashtirish muhimligini ko‘rsatadi. Zamonaviy ta’lim jarayonida tinglovchilarga tayyor bilimlarni yetkazish bilan cheklanib qolmasdan, ularning mustaqil fikrlashi, tahlil qilishi va o‘z bilimlarini amaliy vaziyatlarda qo‘llash qobiliyatini rivojlantirish zarur.

1. Psixologiyani o‘qitishda shaxsga yo‘naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuv

Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv ta’lim jarayonini tinglovchilarning individual xususiyatlari, ehtiyojlari, bilim darajasi va kasbiy maqsadlariga muvofiq tashkil etishni nazarda tutadi. Psixologiya fanida bu yondashuv ayniqsa muhim, chunki tinglovchilarning inson xulq-atvori, emotsional jarayonlar va shaxslararo munosabatlarga oid tajribasi turlicha bo‘lishi mumkin.

Kompetensiyaviy yondashuv esa nazariy bilimlarni amaliy ko‘nikmalar bilan birlashtirishga qaratiladi. Masalan, sport psixologiyasi bo‘yicha mashg‘ulotlarda tinglovchilar sportchining musobaqa oldi hayajonini tahlil qilish, muloqotdagi qiyinchiliklarni aniqlash, motivatsiyani mustahkamlash usullarini muhokama qilish va psixologik yordam ko‘rsatishning kasbiy chegaralarini tushunishga yo‘naltirilgan topshiriqlarni bajarishlari mumkin.

Bunday yondashuv tinglovchilarda psixologik kuzatish, vaziyatni tahlil qilish, muloqot qilish, muammolarni hal etish va kasbiy qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

2. Interfaol metodlar va amaliy mashg‘ulotlarning ahamiyati

Psixologiyani o‘qitishda munozara, keys-stadi, rolli o‘yinlar, guruhiy tahlil va muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi metodlar samarali pedagogik vositalar hisoblanadi. Ular tinglovchilarning o‘quv jarayonidagi faolligini oshiradi hamda psixologik hodisalarni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish imkonini beradi.

Masalan, sport psixologiyasi mashg‘ulotida musobaqa oldidan kuchli hayajonlanayotgan sportchi bilan bog‘liq vaziyatni tahlil qilish mumkin. Tinglovchilar muammoning ehtimoliy sabablarini aniqlaydi, sportchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda psixologik qo‘llab-quvvatlash usullarini taklif qiladi va o‘z yechimlarini ilmiy asoslashga harakat qiladi.

Rolli o‘yinlar murabbiy va sportchi o‘rtasidagi muloqot, nizolarni hal qilish va fikr-mulohaza bildirish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Keys-stadi esa real yoki shartli kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish, muammoni aniqlash va muqobil yechimlarni taqqoslash imkonini yaratadi.

Shunday qilib, interfaol metodlar psixologik bilimlarni faol o‘zlashtirish, mustaqil fikrlash va kasbiy vaziyatlarda to‘g‘ri yondashuvni tanlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

3. Raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt imkoniyatlari

Raqamli ta’lim vositalari psixologiyani o‘qitishda yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Elektron ta’lim platformalari, videodarslar, virtual simulyatsiyalar, raqamli testlar va interfaol topshiriqlar o‘quv materiallarini turli shakllarda taqdim etish imkonini beradi.

Multimedia vositalari orqali idrok, diqqat, xotira, emotsiya va motivatsiya kabi psixik jarayonlarga oid mavzularni ko‘rgazmali tushuntirish mumkin. Elektron testlar esa tinglovchilarning bilim darajasini aniqlash, xatolarini tahlil qilish va keyingi mashg‘ulotlarni rejalashtirishda yordam beradi.

Sun’iy intellektga asoslangan vositalardan o‘quv materiallarini moslashtirish, savollarga javob topish, matnlarni tahlil qilish va o‘quv faoliyatini tashkil etishda foydalanish mumkin. Biroq bunday vositalar ilmiy manbalarni tekshirish, mustaqil fikrlash va pedagogik nazoratning o‘rnini bosmasligi lozim. Psixologik ma’lumotlar bilan ishlashda shaxsiy hayot daxlsizligi, maxfiylik va etik talablar alohida e’tiborga olinishi kerak.

4. Fanlararo integratsiya va dalillarga asoslangan ta’lim

Zamonaviy psixologiya pedagogika, fiziologiya, neyrofanlar, sotsiologiya va axborot texnologiyalari bilan chambarchas bog‘liq. Fanlararo integratsiya psixik hodisalarni bir tomonlama emas, balki biologik, ijtimoiy va individual omillarni hisobga olgan holda o‘rganishga imkon beradi.

Sport psixologiyasida ushbu integratsiya ayniqsa dolzarbdir. Sportchining emotsional holati, diqqatni jamlash qobiliyati va motivatsiyasi jismoniy yuklama, uyqu, tiklanish, jamoaviy munosabatlar hamda musobaqa sharoitlari bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shu sababli sportchining psixologik holatini baholashda birgina ko‘rsatkichga tayanish yetarli emas.

Dalillarga asoslangan ta’lim psixologik nazariyalarni ilmiy tadqiqotlar va ishonchli ma’lumotlar bilan bog‘lashni talab qiladi. Tinglovchilarga ilmiy maqolalarni tahlil qilish, tadqiqot metodlarini tushunish, natijalarni taqqoslash va xulosalarning cheklovlarini aniqlash ko‘nikmalarini berish ularning ilmiy tafakkurini rivojlantiradi.

5. Sport psixodiagnostikasida kompyuter texnologiyalaridan foydalanish

Sport psixodiagnostikasida kompyuter texnologiyalari sportchilarning individual-psixologik xususiyatlari, bilish jarayonlari, emotsional holati va psixomotor reaksiyalarini standartlashtirilgan vositalar yordamida baholash imkonini beradi.

Kompyuterlashtirilgan testlar natijalarni tezkor qayta ishlash, o‘lchovlarni belgilangan tartibda o‘tkazish va vaqt davomida kuzatiladigan o‘zgarishlarni taqqoslashga yordam beradi. Biroq test natijalari sportchining psixologik holati haqida to‘liq xulosa chiqarish uchun yakka holda yetarli emas. Ularni tegishli

metodikalar, mutaxassis kuzatuvi va sport faoliyati sharoitlari bilan birgalikda tahlil qilish zarur.

Sport psixodiagnostikasida quyidagi ko‘rsatkichlarni o‘rganish mumkin:

Birinchidan, bilish jarayonlari. Diqqatning barqarorligi, diqqatni jamlash, xotira, tafakkur va axborotni qayta ishlash tezligi maxsus kompyuterlashtirilgan topshiriqlar orqali baholanishi mumkin. Bu ko‘rsatkichlar sportchining mashg‘ulot va musobaqa jarayonida axborotni qabul qilish hamda unga javob qaytarish xususiyatlarini o‘rganishga yordam beradi.

Ikkinchidan, psixomotor reaksiyalar. Oddiy va tanlov reaksiyasi vaqti, javob tezligi, harakat aniqligi hamda ayrim motor vazifalarni bajarish xususiyatlari maxsus dasturlar orqali o‘lchanishi mumkin. Olingan natijalarni sport turining talablari va sportchining tayyorgarlik darajasi bilan bog‘liq holda baholash lozim.

Uchinchidan, emotsional holat va motivatsiya. Standartlashtirilgan psixologik so‘rovnomalar orqali xavotir, stress, musobaqa oldi ruhiy zo‘riqish, o‘ziga ishonch va motivatsiya bilan bog‘liq ko‘rsatkichlar o‘rganiladi. Bunda metodikaning maqsadi, ishonchliligi va qo‘llash shartlari hisobga olinishi kerak.

To‘rtinchidan, natijalarni dinamik kuzatish. Raqamli vositalar bir sportchining turli davrlardagi natijalarini taqqoslash imkonini beradi. Bu yondashuv mashg‘ulot jarayonidagi o‘zgarishlarni kuzatish va psixologik tayyorgarlik dasturini individual ehtiyojlarga moslashtirishga yordam beradi.

Kompyuter texnologiyalaridan foydalanishning asosiy afzalliklari tekshiruvlarni tizimli tashkil etish, ma’lumotlarni tezkor qayta ishlash va natijalarni taqqoslash imkoniyatlaridir. Shu bilan birga, o‘lchov sharoitlari, texnik xatolar, sportchining charchoq darajasi va testga bo‘lgan munosabati natijalarga ta’sir qilishi mumkin.

Shuning uchun eng maqbul yondashuv kompyuter testlari, standartlashtirilgan psixologik metodikalar, mutaxassis kuzatuvlari va sport faoliyati natijalarini kompleks tahlil qilishdan iborat. Psixodiagnostik xulosalar tegishli malakaga ega mutaxassis tomonidan chiqarilishi, natijalar esa maxfiy saqlanishi lozim.

6. Psixologiyani o‘qitish samaradorligini baholash

Ta’lim samaradorligini aniqlashda faqat yakuniy test natijalariga tayanish yetarli emas. Tinglovchilarning nazariy bilimlari bilan bir qatorda, ularning amaliy vaziyatlarni tahlil qilish, psixologik tushunchalarni to‘g‘ri qo‘llash, mustaqil xulosa chiqarish va kasbiy muloqot olib borish ko‘nikmalarini ham baholash zarur.

Buning uchun elektron testlar, amaliy topshiriqlar, keys-tahlillar, taqdimotlar, o‘zini o‘zi baholash va o‘zaro baholash usullaridan foydalanish mumkin. Baholash mezonlari oldindan tushuntirilsa, tinglovchilar o‘zlarining kuchli va rivojlantirilishi kerak bo‘lgan jihatlarini yaxshiroq anglaydilar.

Raqamli baholash vositalari natijalarni tizimlashtirish va umumiy tendensiyalarni aniqlashga yordam beradi. Olingan ma’lumotlar asosida o‘qituvchi o‘quv materiallarini qayta ko‘rib chiqishi, qiyin mavzularni takrorlashi va keyingi mashg‘ulotlarni tinglovchilarning ehtiyojlariga moslashtirishi mumkin.

MUHOKAMA

Tahlil natijalari XXI asr psixologiyasini o‘qitishda an’anaviy nazariy yondashuvlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Psixologik bilimlar insonning ichki kechinmalari, xulq-atvori va ijtimoiy munosabatlari bilan bog‘liq bo‘lgani sababli ularni faqat ma’ruza shaklida o‘rgatish yetarli emas. Tinglovchilar nazariy tushunchalarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash, turli qarashlarni taqqoslash va ilmiy dalillar asosida xulosa chiqarish imkoniyatiga ega bo‘lishlari kerak.

Interfaol metodlar, keys-stadi va rolli o‘yinlar tinglovchilarning faol ishtirokini ta’minlashi mumkin. Biroq ushbu metodlarning natijadorligi mashg‘ulotning maqsadi, topshiriqlarning mazmuni va pedagogning ularni boshqarish mahoratiga bog‘liq. Shu sababli interfaol mashg‘ulotlarni aniq o‘quv natijalari va baholash mezonlari asosida rejalashtirish muhimdir.

Raqamli texnologiyalar ta’lim mazmunini ko‘rgazmali taqdim etish va individual ta’lim imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, texnologiyalardan ortiqcha foydalanish tinglovchilarning mustaqil fikrlashi va bevosita muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga ajratiladigan vaqtni qisqartirishi mumkin. Demak, raqamli vositalar an’anaviy metodlarni to‘liq almashtirish uchun emas, balki ularning samaradorligini oshirish uchun qo‘llanilishi lozim.

Sport psixologiyasida kompyuterlashtirilgan psixodiagnostika vositalari sportchining ayrim psixologik ko‘rsatkichlarini o‘lchash va vaqt davomida kuzatish uchun qulay imkoniyat yaratadi. Biroq test natijalarini sportchining umumiy psixologik holati bilan tenglashtirish mumkin emas. Masalan, reaksiya vaqtining o‘zgarishi faqat psixologik tayyorgarlik bilan emas, balki charchoq, uyqu, sog‘liq holati va tekshiruv sharoitlari bilan ham bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shu sababli natijalarni kompleks yondashuv asosida sharhlash talab etiladi.

Yana bir muhim masala psixologik ma’lumotlarning maxfiyligi va ulardan etik foydalanishdir. Sportchilarning test natijalari ularning roziligi va tegishli kasbiy me’yorlar asosida yig‘ilishi, saqlanishi va tahlil qilinishi kerak. Raqamli vositalar yordamida olingan ma’lumotlardan sportchini asossiz ravishda baholash, kamsitish yoki uning shaxsiy hayotiga aralashish uchun foydalanishga yo‘l qo‘yilmasligi lozim.

O‘zbekiston sharoitida psixologiyani o‘qitish sifatini oshirish uchun pedagoglarning raqamli savodxonligini rivojlantirish, o‘quv-metodik materiallarni yangilash, sport ta’limi muassasalarida amaliy mashg‘ulotlarni kengaytirish va ilmiy asoslangan psixodiagnostik vositalardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash muhim ahamiyatga ega. Bunda hududlar va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi texnik imkoniyatlar farqini ham hisobga olish lozim.

Kelgusida psixologiyani o‘qitishning turli metodlarini o‘zaro taqqoslaydigan empirik tadqiqotlar o‘tkazish maqsadga muvofiq. Xususan, interfaol metodlar va

raqamli vositalarning bilimlarni o‘zlashtirish, amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish hamda sport mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligiga ta’sirini maxsus tadqiqotlar asosida baholash mumkin. Bu esa nazariy tavsiyalarni amaliy natijalar bilan mustahkamlashga xizmat qiladi.

XULOSA

XXI asr psixologiyasini o‘qitishning zamonaviy tendensiyalari ta’lim mazmunini yangilash, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash, raqamli texnologiyalardan foydalanish va tinglovchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish bilan tavsiflanadi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar, fanlararo integratsiya va dalillarga asoslangan o‘qitish zamonaviy psixologik ta’limning muhim yo‘nalishlari hisoblanadi.

Tahlil natijalari psixologiyani o‘qitishda nazariy ma’ruzalarni amaliy mashg‘ulotlar, vaziyatli topshiriqlar, guruhiy muhokamalar va raqamli ta’lim vositalari bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Bunday yondashuv tinglovchilarning mustaqil fikrlashi, psixologik hodisalarni tahlil qilishi, muloqot olib borishi va kasbiy vaziyatlarda asoslangan qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Sport psixologiyasida kompyuter texnologiyalari va raqamli psixodiagnostika vositalari diqqat, reaksiya tezligi, motivatsiya va emotsional holat bilan bog‘liq ayrim ko‘rsatkichlarni tizimli o‘rganish imkonini beradi. Biroq ushbu vositalardan foydalanishda metodikalarning ishonchliligi, o‘lchash sharoitlari, mutaxassisning kasbiy malakasi va psixologik ma’lumotlar maxfiyligiga rioya etish zarur. Eng samarali yondashuv raqamli testlar, standartlashtirilgan metodikalar, mutaxassis kuzatuvi va sport faoliyati natijalarini kompleks tahlil qilishdan iborat.

Psixologiyani o‘qitishning istiqbollari pedagoglarning zamonaviy metodik va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, o‘quv dasturlarini yangilash, ilmiy tadqiqotlar bilan ta’lim jarayoni o‘rtasidagi aloqani kuchaytirish va amaliy mashg‘ulotlar sifatini oshirish bilan bog‘liq. Sport ta’limida esa psixologik tayyorgarlikni jismoniy, texnik va taktik tayyorgarlik bilan uyg‘unlashtirish sportchilar hamda murabbiylarning kasbiy faoliyatini takomillashtirish uchun muhim shart hisoblanadi.

Kelgusida psixologiyani o‘qitish metodlarining samaradorligini empirik tadqiqotlar asosida baholash, sport psixodiagnostikasida qo‘llaniladigan raqamli vositalarning ishonchliligini o‘rganish va mahalliy sharoitga mos metodik tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Bu yo‘nalishlar psixologik ta’lim sifatini oshirish, bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini mustahkamlash va ilmiy asoslangan amaliy faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hayitov O. E. Sport faoliyati psixologiyasi [Matn]: darslik. — Toshkent: Umid Design, 2021. — 196 b.

2. Djumaniyazova M. X., Tajiyeva N. Yu., Ismoilova A. R. Pedagogik psixologiya va psixologiyani o‘qitish metodikasi: darslik. — Toshkent: Grand Kondor Print, 2025. — 360 b.

3. Karimova V. M., Hayitov O. E., Umarova N. Sh. Sotsial psixologiya [Matn]: darslik. — Toshkent, 2020.

4. Yoqubova D. M., Usmanova Sh. Sh. Jismoniy tarbiya va sport pedagogikasi: o‘quv qo‘llanma. — Toshkent: Ilmiy-texnika axboroti — press nashriyoti, 2020. — 200 b.

5. American Psychological Association. (2023). Guidelines for the Undergraduate Psychology Major: Version 3.0. American Psychological Association.

6. Weinberg, R. S., & Gould, D. (2024). Foundations of Sport and Exercise Psychology (8th ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.